

OM UNDERSØGELSEN BAG NYT UDDANNELSESTILBUD TIL MISBRUGSBEHANDLERE

To nye misbrugsmoduler skal møde det nærmest umættelige behov for uddannelse blandt behandlere i misbrugsfeltet.

AF CHARLOTTE SIIGER

Professionshøjskolen Metropol, København, har for Servicestyrelsen udført en undersøgelse af behov og ønsker for uddannelse blandt behandlere på det sociale stofmisbrugsområde. Undersøgelsen, som er udført af denne artikels forfatter, ligger til grund for udviklingen af to nye moduler under Den Sociale Diplomuddannelse. Fire af landets professionshøjskoler har i samarbejde med Servicestyrelsen udviklet de to moduler, som bliver udbudt til behandlere på stofmisbrugsområdet fra efteråret 2011. Ud over

Metropol er det University College Lillebælt, VIA University College og University College Syddanmark. Interesserede behandlere vil kunne tage uddannelsen på de socialfaglige efter- og videreuddannelser, som ligger på professionshøjskolerne. I udgangspunktet er uddannelsen gratis for de studerende, der hører til uddannelsens målgruppe af behandlere på dag- og døgnbehandlingssteder. Men efterspørgslen har senere vist sig at blive så stor, at de afsatte støttemidler ikke rækker, hvorfor midlerne er blevet reserveret til de studerende, som tager mo-

dul 1 i efteråret 2011 og modul 2 i foråret 2012. I denne artikel skrues tiden imidlertid tilbage til den forudgående undersøgelse og dens væsentligste resultater.

I tråd med en anden ny undersøgelse (Birgitte Thylstrup 2010) slår undersøgelsen en generel pointe fast, nemlig at der er et stort oplevet behov for og ønske om uddannelse blandt behandlere på det sociale stofmisbrugsområde. Dette på trods af, at behandlerne generelt set er et veluddannet folkefærd, idet de oven i deres grunduddannelse ofte har en eller flere videreuddannelser

og diverse kurser i stofmisbrugsbehandling.

Undersøgelsen bygger på kvalitative interviews med 31 personer¹ med forskellige baggrunde - hovedsageligt pædagoger, socialrådgivere og sygeplejersker. Ni af de interviewede er ledere. Da pædagoger udgør ca. halvdelen af målgruppen for diplomuddannelsen, er der efter udbyders ønske særligt fokus på at afdække deres ønsker og behov, så de vil finde den kommende diplomuddannelse attraktiv.

Undersøgelsen er delt op i en del, der peger på ønsker og behov i forhold til uddannelsens *indhold*, og en del der peger på ønsker og behov i forhold til uddannelsens *form*.

Ønsker og behov i forhold til diplomuddannelsens indhold

Hvad angår første del ønsker og behov i forhold til uddannelsens indhold finder undersøgelsen frem til følgende:

Informanterne anser viden om stoffernes kemiske og fysiologiske virkninger for at være en basisviden, alle skal have, og som derfor skal være et emne på diplomuddannelsen. De lægger vægt på, at undervisningen skal give dem en større forståelse af samspillet mellem på den ene side medicinske sygdomme, personlighedsforstyrrelser, psykiatriske lidelser og ADHD og på den anden side stoffer som fx heroin og benzodiazepiner.

Undervisning i psykiatriske lidelser, dobbeltdiagnoser og personlighedsforstyrrelser er andre store ønsker og oplevede behov. En bedre forståelse af psykiatriske diagnoser og deres sammenhæng med misbruget vil i behandlernes øjne bane vejen for at forstå brugeren, og netop det at ville forstå brugeren ligger behandlerne meget på sinde. Særligt brugere med dobbeltdiagnoser fylder meget i behandlingen, udtaler informanterne, hvorfor de specifikt efterspørger konkrete redskaber til at arbejde med denne gruppe.

Endvidere fortæller informanterne, at brugerne er mennesker, der har haft et hårdt liv, og at det i mange situationer er vigtigere at tage afsæt i, at brugerne har oplevet fx seksuelt misbrug og vold frem for at fokusere alt for meget på diagnosen. Enkelte informanter foreslår, at diplomuddannelsen problematiserer den stigende diagnosticeringstendens. Ifølge informanterne er det nemlig nyt, at brugerne skal diagnosticeres. Det blev de ikke i samme grad for 12 år siden. Det gælder fx ADHD-diagnosen, som kunne sættes i forhold til en mere general samfundsudvikling og blive genstand for drøftelse i stil med: 'Hvornår begyndte man at behandle adfærdsproblemer med kemi?' – som en informant meget rammende udtrykker det.

Et tredje stort ønske og oplevet behov er undervisning i behandlingsformer/metoder. Særligt fremhæves kognitiv metode, systemisk metode, den løsningsfokuserede metode og motiverende samtale. Informanterne deler sig i to kategorier ud fra, om de ønsker en bred indføring i flere behandlingsmetoder/former eller en mere dybdegående indsigt i et lille antal metoder. Der er en lille overvægt til fordel for den brede indføring. Derudover står der skadesreduktion på ønskelisten. Informanterne understreger dog, at behandlingen i sidste instans er afhængig af den relation, der skabes mellem bruger og behandler. Enkelte sætter dette synspunkt særlig meget på spidsen. Fx siger en informant: 'Det, der betyder mest i arbejdet, er ikke den metode, du bruger, men hvordan du er i relationen over for det andet menneske. Man kan kun være i dette arbejde, hvis man bruger sig selv i relationen, og kan man ikke det, ryger man hurtigt ud.'

Undervisningen skal desuden indeholde noget om den historiske, politiske og samfundsmæssige kontekst, som stofmisbrug indgår i. Diplomuddannelsen måtte således gerne, ifølge informanterne, inde-

holde noget om misbrugets historie, de politiske strømme før og nu i forhold til misbrugsbehandlingen samt den samfundsmæssige kontekst, misbruget indgår i, bl.a. sat i forhold til, at det er underklassen, man arbejder med som behandler. En informant, der har arbejdet med stofmisbrug i over 30 år, siger, at man nogle gange godt kan få fornemmelsen af, at man laver det samme som tidligere, men sådan oplever hun det ikke. Hun og andre informanter med hende udtaler, at stofmisbrugsbehandlingen i Danmark har en historie på kun 35 år. Hun uddyber: 'De nye behandlere skal vide, hvad man gjorde og hvorfor, samt hvordan man er nået til, hvor man er i dag. Det kunne fx være relevant at se på, hvor mange penge der bliver givet til misbrugsbehandlingen i dag i sammenligning med tidligere'. Enkelte informanter fremhæver, at de ikke ser det som deres job at politisere, men at den slags skal overlades til andre: 'Jeg laver mit behandlingsarbejde. De politiske argumenter må andre fremføre, fx forskere'.

Netværksarbejde og netværksteori er også ønskede emner. Behandlerne oplever, at de ikke udfører den del af arbejdet godt nok og efterlyser konkrete redskaber til at blive bedre. Ønsket om at lære om netværksteori er til stede, men i mindre grad end de konkrete redskaber.

Informanterne pointerer, at i og med, at brugerne står centralt i arbejdet, skal de også gøre det i undervisningen. I undersøgelsen nævner informanterne brugerrettigheder og brugerinvolvering. Men mange af de andre ønsker og behov har også med brugerne at gøre. Når informanterne siger, at de ønsker at lære om stoffer, dobbeltdiagnoser og behandlingsformer, viser deres begrundelser, at det er brugerne, der ligger dem på sinde. Endelig er der et vist oplevet behov for at lære om specifikke brugergrupper, nemlig brugere 'af anden etnisk oprindelse

MODUL 1:
RAMMER, VILKÅR & KONTEKST.
MODUL 2:
METODER, DOKUMENTATION &
REFLEKSION.

**Læs mere om Den Sociale
Diplomuddannelses** to nye
moduler om stofmisbrug på
www.servicestyrelsen.dk
– her er der også links til de fire
professionshøjskoler der udbyder
uddannelsen.

end dansk', 'kvinder', 'unge' og 'ældre'. Særligt unge er en gruppe, som behandlerne gerne vil vide mere om. De grunde, der bliver givet, er, at alle behandlere møder de unge, og at det er en ny gruppe. Fra et af de behandlingssteder, der indgår i undersøgelsen, presser ungeproblematikken sig særligt meget på. Her oplever informanterne, at de unge er utilpassede, og at det er vigtigt at kunne skelne mellem, hvem der er psykisk syg, og hvem der har andre typer af problemer. Hvordan skal vi arbejde med denne gruppe? spørger behandlerne fra dette sted. 'De virker utrolig stressede, grænseløse og fuldstændig frustrerede, og når de møder de rammer, vi sætter her, så giver det konflikter, for det har de aldrig prøvet før. En af de forskere, som er indgået som sparringspartner i undersøgelsen, har dog et andet bud på de såkaldte 'utilpassede unges' adfærd, nemlig at de muligvis er mere kritiske og ikke så systemafrettede (endnu) som ældre brugere. I denne forskers øjne kan de unges adfærd godt betragtes som et sundhedstegn.

Lovgivning, etik og moral er også vigtige emner på en diplomuddannelse, mener informanterne. Lovgivning skal dog ikke fylde for meget. Vigtigere er det, at undervisningen indeholder refleksioner over

etiske og moralske dilemmaer.

Det er et stort ønske og et oplevet behov at lære om dokumentation, idet informanterne oplever, at der stilles stigende krav til dem på dette område. Men ifølge informanterne er der på det sociale område behov for at kunne dokumentere på andre måder end kun den faktuelle og naturvidenskabelige. 'Vi arbejder med værdier,' siger en behandler eksempelvis, og 'hvordan beskriver man dem?' Informanterne efterlyser således viden om, hvordan relationsarbejde og andre former for lignende 'usynligt' arbejde kan dokumenteres.

Der er også behov for viden om kvalitetssikring af behandlingen, siger informanterne, herunder hvad der fungerer andre steder, så denne viden kan overføres til ens egen praksis. Det kunne fx være et koncept, som virker for en afgrænset gruppe brugere. Hvis det viser sig, at konceptet har god effekt, så mener informanterne skal det overvejes, om det kan integreres i deres egen praksis. Dette frem for at skyde med spredehagl i behandlingen. Endvidere påpeger informanterne, at kvalitet i behandlingen bl.a. vurderes ud fra, om der er evidens for de benyttede metoder, og netop evidensbegrebet bliver fremhævet som et emne, der kunne trænge til

at blive introduceret og drøftet på en diplomuddannelse.

Endelig har informanterne et ønske og et oplevet behov for at få undervisning i samarbejde, koordinering og kommunikation. Mere konkret vil de gerne lære, hvordan det tværsektorielle såvel som det tværfaglige samarbejde kan komme til at fungere bedre.

Ud over denne liste til det konkrete indhold i undervisningen understreger informanterne, at det er vigtigt, at diplomuddannelsen giver et løft, dvs. at den giver mulighed for at få en teoretisk indsigt og for at reflektere og forholde sig kritisk til egen praksis. Endvidere ønsker informanterne, at der er en kobling mellem teori og praksis, og at den teori, der bliver undervist i, kan omsættes til praksis. Særligt pædagogerne gør opmærksom på, at de har brug for uddannelse i at beskrive deres særlige faglighed og dokumentere effekten af deres arbejde.

Ønsker og behov i forhold til diplomuddannelsens form

Hvad angår anden del af undersøgelsen: ønsker og behov til uddannelsens form, anser informanterne det som positivt, at den kommende diplomuddannelse har studerende med vidt forskellige baggrunde, erfaringer og ansættelsesforhold i hhv. det private og det offentlige. Begrundelsen er, at man får udbygget sit netværk og bliver udfordret på sin egen viden og indgroede forestillinger ved at diskutere med folk, der er forskellige fra en selv. Men mange informanter har også været vidne til, at behandlere deler sig i to (eller flere) lejre, alt efter hvilken slags behandling de mener er bedst for brugerne. Informanterne i denne undersøgelse finder dette uheldigt: 'Vi skal have respekt for hinanden' og 'ikke grave grøfter', lyder det eksempelvis. Enkelte forklarer denne diversitet med, at det 'måske er udtryk for, at specialet stritter i alle retninger', og efterlyser

fælles definitioner på fx misbrug og afhængighed.

Ud over disse generelle betragtninger forholder informanterne sig også til en række nærmere bestemte forhold, som uddybes, herunder om uddannelsens form.

Informanterne er blevet spurgt om, hvorvidt de foretrækker et intensivt undervisningsforløb på fx seks samlede uger eller et mere opdelt forløb, hvor de skifter mellem perioder med uddannelse og perioder med arbejde. Hovedparten svarer, at det er bedst med opdelt periode. Men begrundelserne for deres svar er forskellige. Disse afhænger nemlig af, om informanterne skal anlægge et læringsperspektiv eller et arbejdspladsperspektiv. Hvis man skal anlægge et læringsperspektiv, siger hovedparten, at det er bedst med et opdelt forløb, fordi det giver mulighed for refleksion og øvelse i de perioder, hvor man ikke går på uddannelsen. Anderledes forholder det sig, når informanterne udtaler sig ud fra et arbejdspladsperspektiv, idet hovedparten siger, at det er bedst med opdelt periode, fordi man ikke kan undværes på arbejdspladsen i længere perioder ad gangen.

Informanterne omtaler økonomien som et af de vigtigste forhold omkring diplomuddannelsen. Alle former for økonomisk refusion er velkommen, og det opleves som positivt, at det er med i planen, at den kommende uddannelse bliver med fuld refusion for målgruppen. Informanterne bliver under interviewet spurgt, hvordan de forholder sig til, at uddannelsen skal have et intensivt forløb, hvis de skal kunne få SVU (voksenuddannelsesstøtte), når de ellers mener at lære bedst, ved at perioderne er opdelt? Til dette svarer informanterne, at de prioriterer det højest at efterleve SVU-kravene, selv om det muligvis går ud indlæringen. Hvad angår muligheden for at søge refusion for vikardækning, er denne også værdsat. Et stort mindretal af informanter mener dog, at

det ikke er en realistisk mulighed, da arbejdet er så specialiseret, at det ikke umiddelbart kan overlades til vikarer.

Desuden har informanterne en række konkrete forslag vedrørende undervisningens form. For det første skal den bygge bro mellem teori og praksis. Dette er ifølge informanterne vigtigere for pædagoger end for socialrådgivere og sygeplejersker og kan løses ved at arbejde med cases. For det andet skal den være afvekslende; dvs. at den skifter mellem oplæg og diskussioner i grupper og forskellige former for praktiske øvelser. Nogle er mere interesserede end andre i selv at være aktive, men der er konsensus om, at man lærer bedst ved selv at arbejde med stoffet i fx hjemmeopgaver.

Informanterne stiller store krav til underviserne. Hvis de skulle bestemme, skal underviserne være både meget vidende, teoretisk vel-funderede og gode til didaktiske overvejelser samtidig med, at de har prøvet at 'få jord under neglene' i praksis.

Den største barriere, informanterne nævner for at søge en diplomuddannelse (nu da den økonomiske barriere er reduceret), er, at de ikke kan undværes på arbejdspladsen. Ellers ligger der i datamaterialet en række implicite og antydede barrierer, som informanterne ikke direkte har nævnt, når de bliver spurgt om barrierer. Disse er: At niveauet er for lavt, at målet for uddannelsen ikke er tydeligt, at uddannelsen ikke opleves som relevant, og at der skal læses tekster på engelsk eller lyttes til engelske oplæg. De har også forbehold over for at læse eller lytte til svensk og norsk. Endelig bekymrer informanterne sig om, hvordan den viden, man erhverver sig på en diplomuddannelse, kan blive omsat og forankret på deres arbejdsplads, når de har afsluttet uddannelsen. Der foreslås, at der på arbejdspladsen er en tovholder med fokus på uddannelse, og at ledelsen støtter

de diplomuddannede medarbejdere i at bruge deres viden og sprede den ud til kollegerne.

I forbindelse med interviewene gav interviewpersonerne udtryk for, at det var glædeligt at have mulighed for indflydelse, og de påskønnede at blive inddraget så tidligt i forløbet. Siden interviewene fandt sted i perioden november 2010 – januar 2011, og undersøgelsen blev færdig, har de fire professionshøjskoler og Servicestyrelsen som planlagt arbejdet videre med udviklingen af de to bebudede misbrugsmoduler. De udbydes nu på Servicestyrelsens og professionshøjskolernes hjemmesider.

Læseren skal dog være opmærksom på, at de aktuelt afsatte støtte-midler stort set er fordelt pga. den store efterspørgsel. ■

LITTERATUR

Thylstrup, Birgitte: Fagressourcer i misbrugsbe-handlingen. En undersøgelse af, hvordan medarbejdere indhenter og anvender viden. Glostrup: KABS Viden. 2010.

NOTE

1 Jeg, Charlotte Siiger, vil benytte denne lejlighed til at sige tusind tak til alle jer, som har ladet jer interviewe til denne undersøgelse. Tak, fordi I stillede jer til rådighed med jeres erfaringer og synspunkter. Og tak, fordi I afsatte tid til interview i en travl hverdag.